

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE APPLICATION OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITIES OF TERRITORIAL POLICE DEPARTMENTS

Шорохова Г.М.,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

У статті проведено аналіз правових засад інформаційного забезпечення службової діяльності органів поліції України. Розглянуто зміст та особливості функціонування спеціалізованих інформаційних систем у поліцейській діяльності, а також визначено основні переваги впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності поліції. Автором робиться висновок про те, що в Україні необхідно удосконалити міжвідомчу систему інформаційного забезпечення відповідно до вимог міжнародних стандартів. Запропоновано основні шляхи удосконалення правового регулювання інформаційного забезпечення у Національній поліції України.

Ключові слова: Національна поліція України, правове регулювання, інформаційні технології, інформаційне забезпечення, інтегрована інформаційно-пошукова система, кіберпростір.

В статье проведен анализ правовых основ информационного обеспечения служебной деятельности органов полиции Украины. Рассмотрено содержание и особенности функционирования специализированных информационных систем в полицейской деятельности, а также определены основные преимущества внедрения современных информационных технологий в деятельности полиции. Автор сделал вывод о том, что в Украине необходимо совершенствовать межведомственную систему информационного обеспечения в соответствии с требованиями международных стандартов. В статье указаны основные пути совершенствования правового регулирования информационного обеспечения в Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: Национальная полиция Украины, правовое регулирование, информационные технологии, информационное обеспечение, интегрированная информационно-поисковая система, киберпространство.

In the article the analysis of the legal basis of information support of the official activities of the police of Ukraine. Reviewed the content and features of functioning of specialized information systems in policing, as well as the key benefits of implementing modern information technologies in police activity. The author made a conclusion that Ukraine needs to improve interagency information management system in accordance with the requirements of international standards. In the article identifies the main ways of improvement of legal regulation of information security in the National police of Ukraine.

Key words: national police of Ukraine, legal regulation, information technology, information assurance, integrated information retrieval system, cyberspace.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку кожної демократичної країни характеризується переходом зі сфери матеріальних стосунків у сферу віртуальних стосунків у кіберпросторі, що пов'язані з використанням сучасних інформаційних технологій. Впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій створило нові унікальні можливості для активного та ефективного розвитку економічної, політичної та соціальної сфер життєдіяльності держави і суспільства. Інформаційна безпека держави і громадянина стала однією з важливих складових національної безпеки держави, і Україна – не виключення.

Проте в умовах сьогодення у нашій країні ми можемо спостерігати якісну зміну кримінального світу: у своїй злочинній діяльності кримінальні структури використовують найсучасніші досягнення науки і техніки, комп'ютерні системи та новітні інформаційні технології. Іншими словами у всьому світі відбувається процес інтенсивної інтелектуалізації злочинності [1, с. 48].

Тому боротися із сучасною злочинністю за допомогою старих традиційних методів, сформованих, як правило, на професійному досвіді та інтуїції особи, що приймає рішення, стало неможливо. Потрібно залучення та використання інформаційних систем та технологій, вузькопрофільних спеціалістів-аналітиків, які у змозі забезпечити автоматизацію процесів прийняття рішення, що допоможе у боротьбі зі злочинністю, запобіганні правопорушенням та стане надійною запорукою успіху у реалізації завдань внутрішньої та зовнішньої інформаційної безпеки держави. Саме налагоджена система інформаційно-аналітичного забезпечення органів поліції дає можливість ефективно забезпечити всі види управлінської діяльності, організувати якісний зв'язок, який виникає між різними ланками

системи управління, а також вирішувати поточні проблеми у процесі здійснення правоохоронної діяльності відділами та управліннями Національної поліції України.

Стан опрацювання. Різні аспекти розвитку й використання інформаційних систем у службовій діяльності правоохоронних органів розглядали у своїх наукових працях такі українські і зарубіжні вчені, як І. Арістова, О. Бандурка, А. Бейкун, В. Богданович, Т. Бухтіарова, О. Вавренюк, І. Голосніченко, К. Долженко, С. Ілюхін, Р. Калюжний, І. Казанчук, О. Кальман, А. Карацуба, Я. Когут, Д. Ланде, Ю. Максименко, Є. Матвієнко, В. Мирошніченко, І. Олійник, В. Ортинський, В. Плішкін, В. Савицький, В. Святобог, Ю. Федоренко, О. Шумейко, Б. Щур та ін. Інформаційна сфера як об'єкт правового регулювання розглядалася в окремих працях з кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності під час пошуку шляхів підвищення ефективності боротьби зі злочинністю. На жаль, в адміністративному праві питання інформаційного забезпечення у межах діяльності органів поліції не мали глибокого дослідження.

Отже, **метою статті** є визначення поняття і змісту інформаційних технологій; аналіз діючої інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів поліції України та сучасного стану впровадження сучасних інформаційних технологій у поліцейську діяльність, що стає одним з ключових факторів досягнення успіху у формуванні інформаційного суспільства у країні.

Виклад основного матеріалу. На кожному новому етапі історичного розвитку суспільства та держави перед науковцями у галузі адміністративного і інформаційного права стають нові завдання і цілі, які потребують вивчення та пошуку шляхів їх вирішення. Вирішення завдань

підвищення ефективності та якості діяльності підрозділів Національної поліції неможливо зробити без використання новітніх телекомунікаційних технологій. Забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності та інші завдання, що вирішуються органами поліції, потребують постійного вдосконалення техніки і методів управління на основі сучасних досягнень науки та практики, розроблення і впровадження комп'ютеризованих систем. У таких умовах інформаційне забезпечення діяльності поліції відіграє вирішальну роль щодо успішного розв'язання правоохоронних завдань, оперативності дій поліції на скоєні злочини, швидке їх виявлення і розслідування.

Сфера охорони правопорядку є комплексною, динамічною, тому вона вимагає відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення. На сьогодні важко уявити роботу будь-якого з підрозділів Національної поліції без інформаційної підтримки та інформаційного забезпечення, накопичення та систематизації інформації у базах даних. Це є наочним підтвердженням загальновідомої тези «хто володіє інформацією, той володіє світом». Ефективна робота інформаційних підрозділів органів поліції зміщується у бік саме аналітичної роботи.

Одним з найважливіших завдань інформаційно-аналітичного забезпечення є виявлення статистичного зв'язку, залежності, співвідношення між злочинністю, діяльністю правоохоронних органів та факторами, які їх обумовлюють.

У наукових працях з інформаційного права інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронних органів визначається як комплекс правових, технологічних, організаційних засобів, які забезпечують процес збирання, отримання, обробки, поширення, аналізу та вживання інформаційних ресурсів, які необхідні для здійснення визначених законом завдань та функцій цих органів [2, с. 367]. Слід зазначити, що правові аспекти інформаційної діяльності органів поліції містяться у Законах України «Про Національну поліцію», «Про інформацію» та ряді інших. Проте детальне визначення специфіки організації інформаційно-аналітичного забезпечення поліції визначено у наказі МВС України «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019» від 16 березня 2015 року № 275, в якому вказано, що інформаційно-аналітичне забезпечення є одним з першочергових напрямів діяльності поліції, що потребує проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт на усіх рівнях, починаючи з Міністерства та закінчуючи науково дослідними установами МВС України [3].

Інформаційно-аналітична робота в органах поліції направлена на вивчення та оцінку інформації про стан злочинності та громадського порядку, результати роботи органів щодо виконання поставлених перед ними завдань. Наявність об'єктивного та достатнього обсягу інформації є головними умовами прийняття вірних управлінських рішень щодо запобігання негативним тенденціям, ефективного керування силами та засобами [4], своєчасного надання підлеглим органам необхідної допомоги та розповсюдження передового досвіду.

Основне завдання, що стоїть сьогодні перед інформаційно-аналітичними підрозділами, що створені і діють у територіальних органах Національної поліції, це забезпечення надання на всіх рівнях управління інформації про реальний стан оперативної обстановки, можливих напрямках її розвитку, і на цій основі розробка конкретних пропозицій по запобігання правопорушенням та оперативному реагуванню на зміну криміногенної ситуації, об'єктивна оцінка результатів оперативно-службової діяльності служб і підрозділів поліції. Основне місце в інформаційно-аналітичній роботі займає вивчення та оцінка оперативної обстановки, яка уявляє собою сукупність

об'єктивно існуючих умов, а також його сили і засоби та результати діяльності органів поліції.

Побудова структури інформаційно-аналітичного забезпечення зумовлена необхідністю підвищення ефективного рівня діяльності поліції України. Вона дозволяє: оперативно надавати інформацію у підрозділи; сприяти скороченню технологічного циклу; визначати шляхом аналізу і оцінки можливості змін масштабу роботи поліції; робити аналіз минулого, щоб зосередити на певних ділянках роботи основні зусилля; з'ясувати, як найбільш раціонально моделювати розподіл засобів і сил поліції, які коректування необхідно вносити у методи та форми їх діяльності [5, с. 224]. Результати інформаційно-аналітичного забезпечення є особливо важливими для співробітників. Залучення таких інформаційних технологій, забезпечують автоматизацію процесів прийняття рішення, особливо коли від оперативності і швидкості прийняття управлінського рішення залежить життя людини.

Спираючись на наукові концепції визначимо інформаційні технології в аспекті діяльності органів поліції, як цілеспрямовану організовану сукупність інформаційних процесів з використання засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування в інформаційних системах органах та підрозділах поліції.

Інформаційні технології призначені для зниження трудомісткості процесів використання інформаційних ресурсів.

З точки зору об'єкта управління в органах поліції використовуються наступні види інформаційних технологій:

- 1) інформаційна технологія опрацювання даних;
- 2) інформаційна технологія керування;
- 3) інформаційна технологія підтримки прийняття рішень;
- 4) інформаційна технологія експертних систем.

У даній статті ми більш детально розглянемо такий вид технології як інформаційні технології обробки даних, які призначені для вирішення добре структурованих завдань, для яких є необхідні вхідні дані і відомі алгоритми й стандартні процедури їх обробки. Ця технологія застосовується на рівні операційної діяльності персоналу з метою автоматизації деяких рутинних, постійно повторюваних операцій управлінської праці [6, с. 174]. Тому впровадження саме цієї інформаційної технології істотно підвищує продуктивність праці персоналу, звільняє його від рутинних операцій.

Слід зазначити, що організаційний механізм інформаційно-аналітичного забезпечення органів поліції спирається на узгодженості і цілісності інформації у системі обліку пошуково-інформаційної системи у структурі поліції. Це можливо завдяки застосуванню специфічного програмного забезпечення, послідовної технології обміну даними та їх обробки, характерної системи даних та норм їх інтегрування, уніфікованої структури класифікації, контролю та кодування інформації [6, с. 172].

Задля покращення інформаційно-аналітичного забезпечення службової діяльності органів і підрозділів поліції України, підвищення ефективності її використання у профілактиці правопорушень, розкритті та розслідуванні злочинів, розшуку злочинців створено інтегровану інформаційно-пошукову систему, яка функціонує згідно з наказом МВС України № 436 від 12 жовтня 2009 року «Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України». У цьому Положенні надано нормативне визначення поняття «інтегрована інформаційно-пошукова система» (надалі – ІППС). Це сукупність організаційно-розпорядчих заходів, програмно-технічних і інформаційно-телекомунікаційних засобів, що забезпечують формування та ведення довідково-інформаційних, оперативно-розшукових обліків, авторизований доступ до інформаційних ресурсів ІППС [7].

Метою створення ІПС є об'єднання наявних в органах та підрозділах Національної поліції України інформаційних ресурсів в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс із використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання для підтримки службової діяльності підрозділів поліції, суттєвого зміцнення їх спроможності протидії та профілактики злочинності. Як бачимо, важливим компонентом ІПС визначено інформаційні ресурси (об'єкти обліку), які являють собою об'єктивно поєднаний набір відомостей, що безпосередньо стосується осіб, кримінальних і адміністративних правопорушень та інших подій, які накопичуються у процесі службової діяльності поліції в обсязі, структурі й порядку, що визначаються завданнями, покладеними на поліцію, відповідно до законодавства [8, с. 93].

Основою системи функціонування ІПС є територіальні вузли, які розміщені і функціонують безпосередньо в управліннях (відділах, відділеннях) Національної поліції із підключенням виділеними або комутованими каналами зв'язку до баз даних регіональних (обласних) вузлів ІПС. У свою чергу ресурси інформаційних підсистем ІПС центрального вузла формуються шляхом об'єднання інформаційних ресурсів ІПС регіональних (обласних) вузлів. Відповідно, інформаційна підсистема це – складова частина ІПС, що призначена для централізованого накопичення і використання даних щодо об'єктів обліку, а також сукупність даних, які передбачають загальні принципи опису, обробки та збереження даних в органах поліції.

Відповідно до своєї призначення ІПС вирішує ряд важливих завдань [7]:

- автоматизація процесів обліку отриманої інформації, обробки інформаційних запитів, пошук та відбір необхідної інформації;
- виконання інформаційно-пошукових заходів, проведення аналітичних досліджень;
- обмін інформацією між інтегрованими банками даних ІПС відповідних рівнів та забезпечення постійного зв'язку між ними, уніфікація технологічних процедур опрацювання документів, збирання, реєстрації, накопичення та обробки інформації, що надходить до кожного з банків даних;
- постійне формування, оновлення та адміністрування банків даних ІПС, забезпечення достовірності, оперативного доступу і збереження інформаційного ресурсу;
- формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутних технологічних схем для їх виконання;
- забезпечення надійного зберігання інформаційних обліків, максимально зручна їх систематизація;
- забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в ІПС;
- автоматизація збирання даних про результати виконання технологічних процесів щодо інформаційних обліків, формування аналітичних і статистичних звітів (довідок);
- інформаційне забезпечення управлінської діяльності, підготовка аналітично-довідкових матеріалів;
- наскрізний контроль за своєчасністю і повнотою надання первинних облікових та інформаційно-пошукових документів, проведення аналізу їх повноти, сумісності та об'єктивності.

Інформація надається та обробляється в ІПС відповідно до загальних правил заповнення реквізитів електронних карток інформаційних підсистем ІПС та паперових документів обліку. Результатом важливості оперативної інформації, що опрацьовується в ІПС, є необхідність вирішення проблем щодо її захисту від загроз порушення доступності, конфіденційності та ці-

лісності, а також захисту ресурсів з її обробки [8, с. 94]. Для вирішення зазначених проблем важливо побудувати комплексну систему захисту інформації, яка б дозволила протидіяти або ускладнити можливість здійснення загроз для оперативної інформації та зменшити втрати у разі їх виникнення, локалізувати і ліквідувати її наслідки.

Останнім часом у зв'язку із запровадженням у практичну роботу органів поліції інтегрованої інформаційно-пошукової системи, особливої актуальності набуває підготовка співробітників, насамперед оперативних та інформаційно-аналітичних підрозділів поліції [9, с. 190]. Вони є авторизованими користувачами ІПС і мають право доступу до інформаційних ресурсів ІПС центрального та регіонального (обласного) рівнів, а також безпосереднього доступу до інформаційних обліків ІПС. Такий доступ до ІПС надається користувачу виключно у рамках його службових обов'язків та наданого йому рівня доступу до відповідних ІІ ІПС.

Інформаційні підсистеми центрального і обласних вузлів ІПС функціонують на основі єдиного типового програмного забезпечення, яке затверджується відповідними відомчими нормативними документами. У свою чергу структури інформаційних підсистем, класифікатори ознак об'єктів, зміни до них розробляються Департаментом інформаційних технологій Національної поліції і доводяться до відомих підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення розпорядчими документами МВС України. Слід зазначити, що створення додаткових чи розширення наявних обліків у ІПС, які використовуються у межах регіону, в обов'язковому порядку погоджуються з Департаментом інформаційних технологій та затверджуються у відповідних нормативно-правових актах. Ці обліки в установленому порядку можуть містити додаткову інформацію, збір і облік якої повинен відповідати вимогам законодавства [10].

Важливо зазначити, що взаємодія ІПС із зовнішніми інформаційними системами, порядок обміну інформаційними ресурсами та їх використання здійснюються на підставі окремих міжвідомчих нормативно-правових актів, міжнародних договорів України та угод про співробітництво між МВС України і органами поліції іноземних держав у сфері боротьби зі злочинністю. Тому вдосконалення системи інформаційного забезпечення територіальних органів Національної поліції, Державної міграційної служби, Державної служби надзвичайних ситуацій, має спиратися на єдині затверджені формати даних, протоколів та інших технічних вимог до державних інформаційних систем.

Висновки. Таким чином, використання інформаційних технологій у діяльності органів поліції дозволяє поліцейським із різних країн обмінюватися інформацією і накопиченим досвідом, завдяки чому збільшується ефективність службової бойової діяльності. Вирішення завдань сучасного інформаційного забезпечення поліцейської діяльності має бути досягнуто низкою заходів: удосконалення адміністративного та інформаційного законодавства України; розробки й запровадження єдиної інформаційної політики; створення багатопольових інформаційних підсистем; покращення організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів поліції; інтеграції та систематизації інформаційних обліків на всіх рівнях, забезпечення їх повноти, вірогідності та безпеки; поширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів інформаційних підсистем; оснащення інформаційних підрозділів сучасною комп'ютерною технікою; правове виховання населення через засоби масової інформації; установлення взаємодії поліції з населенням у розробці ефективних способів інформаційного забезпечення; запровадження нових форм і методів інформаційного забезпечення поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Максименко Ю.Є. Боротьба з тероризмом в умовах інформатизації / Ю.Є. Максименко // Правові проблеми сучасності. – К. : Вид. Ліпкан О.С., 2013. – С. 48-50.
2. Світлична В.Ю. Інформаційна безпека: багатогранність сутності, види загроз та шляхи забезпечення / В.Ю. Світлична // Ко-мунальне господарство міст : наук.-техн. зб. ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова / відп. ред. В. М. Бабаєв. – Харків : ХНУМГ, 2013. – Вип. 109. – С. 360-369.
3. Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років : Наказ МВС України № 275 від 16.03.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua>.
4. Черноіваненко А.В. Інформаційне за-безпечення підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень: теоретичний підхід до визначення поняття / А.В. Черноіваненко, В.В. Галуцько. [Електронний ресурс]. – Ре-жим доступу: <http://www.kbiara.kharkov.ua/e-book/conf/2009-I/doc/35.pdf>.
5. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади / Р.А. Коваль // Теорія та практика держав-ного управління : зб. наук. пр. – Х. : Магістр, 2006. – № 1 (113). – С. 223-226.
6. Фролова О.Г. Про сучасне інформаційно-методичне забезпечення управління в ОВС / О.Г. Фролова // Держава і право. – 2001. – Вип. 13. – С. 171-176.
7. Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 12.10.2009 № 436 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua>.
8. Кудінов В.А. Оцінка ефективності комплексної системи захисту інформації в системі оперативного інформування МВС України / В.А. Кудінов // Сучасна спеціальна техніка. – 2011. – № 1. – С. 91-96.
9. Сировой О.В. Кадрове забезпечення управління інформаційними ресурсами ОВС України / О.В. Сировой // Актуальні проблеми управління персоналом ОВС України. Матер. наук.-практ. конф. – Харків : НУВС, 2002. – С. 189-191.
10. Терещенко В.В. Проблеми та перспективи використання сучасних інформаційних технологій у правоохоронній діяльності / В.В. Терещенко, В.Л. Терещенко // Перша всеукраїнська наук.-практ. конференція «ІТ-Перспектива» 2014: Тези доповідей. – Кременчук : Кременч. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського, 2014. – С. 11-14.